

A CSÖKKENT
BESZÁMITHATÓSÁG.

A MAGYAR JOGÁSZEGYLET MÁRCZIUS 14-ÉN TARTOTT TELJES-ÜLÉSÉN
FELOLVASTA

DE SALGÓ JAKAB

A LIPÓTMEZEI ÁLL. ELMEGYÓGYINTÉZET FŐORVOSA,
EGYET. MAGÁNTANÁR.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

1903.

Midőn a Jogászegylet azon szives és kitüntető fölszólításáért, hogy körében kifejtsem a csökkent beszámíthatóságról igénytelen személyes fölfogásomat, őszinte köszönetemet fejezem ki, némi bizonytalanság és aggodalom fog el. Aggódva kérdem magamtól, hogy mi indíthatta a nagy tekintélyű együletet és annak vezető böles intézőit arra, hogy éppen engem szemeljen ki a fölvetett kérdés bolygatására, a ki már ismételtten visszaéltem a mélyen tisztelt egyület becses türelmével és a ki ezt a kérdést, a csökkent beszámíthatóság kérdését, ha nem is tárgyaltam behatóan, de annyira minden esetre érintetem, hogy álláspontom nem maradhatott titok? Buzdítást lássak-e megtisztelő megbizásukban ismert álláspontom bővebb kifejtésére, vagy pedig egyszerre végezni akarnak velem és álláspontommal? Az első esetet föltenni kevés okom van. Ellenben van okom feltenni azt, hogy a jogászegylet érdemes és éppen ebben a kérdésben teljes meggyőződésém szerint nálamnál nemcsak relative, de absolute is szakavatottabb tagjai saját fejtegetéseim elégtelenségeiről az általam védett fölfogás helytelenségére fognak következtetni. A való tényállásnak azonban az nem felelne meg.

Tudom jól, és a tisztelt jogászegylet nagyrabecsült tagjai még jobban tudják, hogy a jó védelem még az elveszettnek gondolt ügyet is győzelemre viheti és a legjobb ügyet is rontja a kontár védelem. Azért már eleve is kérem, hogy a fejtegetéseim során fölmerülő hiányokat ne az ügynek, hanem az ügyvivőnek méltóztassanak betudni. Mert meg vagyok győződve, hogy az én vereségem nem jelenti az általam képviselt fölfogásnak vereségét. Daczára annak, hogy ma még úgy a jogászok, mint a psychiaterek tekintélyes részének ebbeli fölfogása ellentétben áll a saját nézeteimmel, biztosra veszem, hogy az

idő meghozza ezekre is az ügyre nézve üdvös placetet. E reménykedésemben némileg bátorít az a tapasztalatom, hogy a beszámíthatóság általános kérdésében elfoglalt álláspontom, a melyiken itthon évekkel ezelőtt egyedül álltam, ma már nem látszik olyan excentrikusnak. Jogász és orvos is elméletben már nem idegenkedik annyira az orvosi szakértőnek tisztán orvosi működésétől, ámbar a gyakorlatban még szereti a jogászt, ha az orvos veszi le róla a felelősség terhét és elvégzi az ő dolgát is, valamint sok orvosnak jól esik, ha olyanokban is szólítják szakembernek, a miben semmiféle szakismerete nincs.

Ismétlések kikerülése végett és hogy szives figyelmüket mértéken túl ne vegyem igénybe, a kérdés historikumáról és nagy irodalmáról ez alkalommal beszámolni nem szándékozom. És így azonnal in medias res mehetek.

Kétségtelen mindenek előtt, hogy a törvénykönyv a szó legtágabb értelmében a jogász használatára van alkotva. Az abban foglalt törvények szövege és a törvény paragrafusainak magyarázata jogász-publikumra számít. Éppen úgy, mint a gyógykezelésről értekező könyvek az orvosok számára készültek. És valamint soha sem vált még hasznára egy betegnek sem, ha orvosi könyvet forgatott, hogy belőle baja ellen orvoslást keressen, úgy a gyakorlati jogi könyvek tanulmányozásából, meggyőződésem szerint, laikus ember még nem igazodhatott el pörös ügyben. Ha tehát a törvény szövege azt mondja, hogy: «nem számítható be a cselekmény annak» stb., akkor világos, hogy ez a jogásznak szól, azaz, hogy félre nem érthetően tudtul adja a törvény annak, a ki a törvényt kezeli, hogy «beszámítási képességgel» nem birnak azok, a kiket a törvény azután felsorol, t. i. a kik öntudatlan állapotban vagy megzavart elmeállapotban cselekesznek, a kik tizenkettedik évüket még el nem érték, stb. A törvény szövege semmi kétséget nem hagy az iránt, hogy a «beszámítási képesség» fogalma benne csak birói végkonklusió és nem megvizsgálendő tény. Ha azok a tények megállapítottak bármi módon: ha a beszámítást kizáró életkor vagy az elmezavar elfogadható módon be van bizonyítva, akkor a bíró megállapítja, mint a vizsgálat *eredményét*, hogy a tettes cselekménye neki be nem számítható. He erre nézve még kételyek lehetősége

fönforogna, akkor azokat a törvény indokolása tökéletesen eloszlatja, mely indokolás erre nézve így szól: «beszámítás alatt a *tettesnek felelőssé tétele értetik*». A beszámítás egyértelmű a bűnösséggel, úgy hogy a midőn az mondatik ki, hogy valamely tett valakinek beszámítható: ezzel az van kimondva, hogy «azon személy a kérdéses cselekmény elkövetésében bűnös.» Ezek után, úgy vélem, lehetetlen azt állítani, hogy a «beszámítási képesség» kérdése (ha egyáltalában kérdéses a törvény betüje szerint) olyan természetű, hogy azzal orvosi szakértőhöz fordulhatna a bíró. Ha daczára ennek ismét és ismét az orvoshoz fordulnak vele fölvilágosítás végett, akkor ezen nem csudálkozom annyira, mint inkább azon, hogy akad orvos, a ki a törvény értelme ellenére és saját ebbeli tudatlansága daczára kész erre a kérdésre is megfelelni.

És ebben a tekintetben eltérek Schächter tisztelt barátom nézetétől, a ki a minap itten tartott előadásában a bíró, vagy általánosságban szólva a jogász némely kérdéseinek furcsaságán akadt meg. Mert valamely kérdés fölvetésében mást, mint tájékoztatlanságot látni nem lehet. És egész rendjén valónak találom, ha akárki is a tájékoztatlanságán segíteni iparkodik. De furcsa és fonák dolog, hogy ha valaki, daczára saját tájékoztatlanságának, a másén akar segíteni. És természetes, hogy ilyen ferde helyzetben, a mikor az informálatlan szakértőhöz fordulnak információért, a szakértő szóbőséggel iparkodik takarni az ismeretek hiányát, mert tudvalevőleg «wo Begriffe fehlen, da stellt das Wort zur rechten Zeit sich ein». Ilyenkor látjuk az orvosszakértő kínos vergődését, hogy megértesse azt mással, a mit maga sem ért. Előhozakodik a legfinomabbnak látszó pszichologiai megkülönböztetésekkel, fölállít terminusokat, melyeket magyarázás helyett körülír, tautológiákban dúskál; a megkülönböztetési képességet (libertas iudicii) olyannak determinálja, melynél fogva az egyén cselekményeit és annak következményeit jogi és társadalmi szempontból megítélni képes; az elhatározási képességet (libertas consilii) pedig olyannak, melynél fogva a tettes képes legyen magát a tette szabadon elhatározni stb. A legkomplicáltabb szellemi folyamatokat egyszerű alaptényeknek állit oda; elhatározást, ítéletet, szabad akaratot úgy minősít, mintha csak egyszerű

izomrángásról lenne szó; szóval pusztán szavakat használ fogalmak helyett és ismét más szavakat magyarázat helyett. Mert hogy az akarat szabad elhatározási képessége, vagy a libertas consilii és a libertas iudicii ép oly kevésbé egyszerű pszichológiai alaptények, mint a róluk adott tautológiás körülírás nem tekinthető magyarázatnak, az tán nem vonható kétségbe. Hogy ez így van, az azonban nem az elmekórtan hibája. Annál kevésbé hibája, mert e szavak mögött rejlő értelem, már a mennyiben ilyen van, nem is tartozik a pszichiatriai ismeretek körébe és a mennyiben pedig az említett szavak a jogi terminológiához tartoznak, bizonyos, hogy azokat nem a pszichiatriából merítette. A pszichiatría ezekre nézve csak annyiban hibás, hogy a neki teljességgel idegen terminológiát magára nézve olyannyira kötelezőnek tartja, hogy a klinikai fogalmak körébe befogadta és most már ezekkel úgy operál, mintha a betegek végzett észlelései nyomán szerezte volna, vagy mintha inductív orvosi tanulmányai között lelte volna. Pedig az orvosi tudomány semmiféle elméleti vagy gyakorlati része nem szolgáltatott sem hasonló terminológiát, sem pedig hasonló fogalmakat és hogy mégis szereti használni, az csakis annak a nagyon elterjedt hiuságnak a kifolyása, melynél fogva az emberek rendszeren büszkébbek arra a tökéletlen tudásra vagy tehetségre, mely tulajdonképeni ismeret- és foglalkozási körükön túl megy, mint erre magára, melyben pedig teljes souveränitással uralkodnak.

Ha tehát az orvosi tudomány sem kutatásának módszerével, sem anyagával nem nyújt megbízható módot arra, hogy az említett terminológiára vonatkozólag megnyugtató és kétségtelen fölvilágosítást adjon, akkor még az esetben sem kényszeríthetnék a szakértő orvost, hogy az ilyen kérdésekre adjon választ, ha a törvény betűje ezt megengedné vagy követelné. Mert olyan törvény keresztülvitele nem képzelhető, mely megkövetelhetné valakitől, hogy olyasmiről nyilvánítson véleményt, a miről a dolog természetéből kifolyólag véleménye nem lehet. De, mint már előbb említettem, a törvény indokolása egyenesen és világosan kimondja, hogy «a beszámítás egyértelmű a bűnösséggel, úgy hogy a midőn az mondatik ki, hogy valamely tett valakinek beszámítható: ezzel az van kimondva, hogy

azon személy a kérdéses cselekménye elkövetésében bűnös». És talán nem tévedek ha hozzá teszem, hogy a törvény magyarázatának ezen pozitív részéből következik annak negatív része is, ha nincs is külön kifejezve, t. i. az, hogy a kinek a tette be nem számítható, az abban nem bűnös.

Ha tehát az orvosi szakértő a beszámíthatóság kérdésére megfelel, akkor ezzel implicite ki is mondja az ítéletet, a mit pedig sem a törvény betűje, sem annak szelleme nem intendálhat.

Ebből könnyű levonni a mai előadásom tulajdonképeni tárgyára a következtetést. Mert ha általánosságban áll, hogy az orvosi szakértő az ú. n. beszámíthatóságról nem nyilatkozhatik, akkor nem nyilatkozhatik az általános fogalom egy kisebb specialis részéről sem, t. i. a csökkent beszámíthatóságról. Ámde a dolog nem olyan egyszerű. Azok, a kik az orvosi szakértők terrainumát bővíteni akarják, vagy a kik ezt a tágabb működési tért védik, éppen a csökkent beszámíthatóság kérdésének fölmerülésével érvelnek, mondván, hogy: vannak esetek és pedig nem is kis számban, melyekben nem is egészségről vagy betegségről van szó bizonyos bűncselekmények megítélésénél, hanem olyan állapotokról, melyek természetüknél fogva csak orvosi elbírálás alá jöhetnek és melyekben mégis a beszámíthatóság kérdésének eldöntése legalább is kétes. Olyan esetek ezek, melyekben szó sem lehet arról, hogy a tettes körülírható, kimutatható betegség befolyása alatt cselekedett és a bűnös cselekmény, de még inkább a vád alatt álló egyén valami idegenszerű benyomást tesz, úgy hogy az illetőnek szellemi élete, ha többet nem, de gyanút kelt. Egyszer a tettes leszármazása, máskor annak élete folyása, még egy másik esetben föllépése és magaviselete, ismét máskor a bűncselekmény minemősége vagy annak végbevitelének módja, czéltalansága, esztelensége, értetlensége fölhívja a figyelmet arra, hogy a tettes és az általa elkövetett tett között, vagy a büntett és annak indokai vagy végcélja között egy lélektanilag ki nem egyenlíthető és meg sem magyarázható egyenetlenség van, melynek megoldását a jogász az orvosi tapasztalattól vél megkaphatni. Az ide vonatkozó törvény intézkedései úgy hangzanak, hogy «ha a szakértők a megfigyelés alatt a terhelt akaratának szabad el-

határozását korlátozó körülményeket észlelnek, véleményükben ezeket is tartoznak részletezni, mert lehetnek, úgy szól a törvény indokolása, oly lelki állapotok, melyek a beszámíthatóságot ugyan föltétlenül ki nem zárják, de lényegesen csökkentik; ily eseteket is mindig gondos szakértői megfigyelés tárgyává kell tenni a bírónak.»

És már most ismét a törvény megindokolásának világos szövegének vezérlete mellett haladhatunk tovább. A törvény egyszer azt mondja, hogy a beszámíthatóság kimondása egyszerűen kimondja a *bűnösséget*, tehát birói ítélet, és tovább megállapítja, hogy a szakértő azokat a *körülményeket is részletezze* véleményében, a melyeket szakértői észlelése nyújtott arra nézve, hogy a vizsgált tettes beszámíthatósága csökkent. Előttém kétségtelen, hogy a mit a törvény ezen intézkedésében orvosi szakértőjétől követel és elvár, nem a csökkent beszámítás megállapítása, hanem azon *orvosi körülmények* földerítése, melyekből a bíró a beszámítás kérdését eldöntheti. Hiszen nagy bölcsen ráutal erre a törvény indokolása, mikor azt mondja, hogy lehetséges, hogy vannak olyan állapotok, melyek a beszámíthatóságot nem zárják ki, hanem csak csökkentik. *Lehetségesnek* mondja a törvény indokolásának szövege, mert a jogász azt nem tudhatja; ha vannak ilyen állapotok, akkor az orvos ezeket írja le, részletezze, hogy a bíró maga ezen leírás alapján ítéletet mondhasson. Hiszen tulajdonképen egy magától értetődő dolgot követel a törvény ezekben, mert a szakértő orvos nem éri be és nem is érheti be azzal, hogy egy vizsgálata alá bocsátott egyénre két szóval kimondja a sententiát, hogy az illető egészséges-e vagy beteg. Már azért sem érheti be ezzel, mert a törvényt ismerni kívánja azokat az észlelés- és vizsgálatbeli tényeket, melyeknek alapján az orvos véleményét megalkotta. Mert a törvényt alkalmazó bíró, úgy mint a többi perbeli adatok útján meg akar győződni az elbírálandó eset mineműségéről és úgy az orvosi észlelet szolgáltatta adatokat is vizsgálat alá tartozik venni, hogy az eset helyes elbírálásához eljuthasson. Végre is: az ítéletért, úgy a mint az a bírónak legsajátabb munkája, úgy ő maga egyedül felelős is érte és ezt a felelősséget másra át nem háríthatja.

A jogosultságnak némi látszatával fölhozzák, hogy, ha az

orvosi szakértő minden körülmények között csak arra szorítkozik, hogy csupán az egészséget vagy a betegséget állapítja meg, akkor az esetek nem csekély számában hiányos lesz a működése, nevezetesen az informatiója a bíró számára, ki a hézagos és tökéletlen fölvilágosítás miatt nem tud majd megfelelő és megnyugtató ítéletet mondani. Azonban ez csak elméletben lehet úgy. A gyakorlatban egészen másképen áll a dolog. A gyakorlatban az orvosi szakértő nem az egészség vagy betegség fogalmairól mond véleményt, hanem élő emberekről, illetve azok állapotáról. A konkrét esetben azért az orvos számára nem is az, vagy legalább is nem csupán az a kérdés, hogy a vizsgálat alá került egyén egészséges-e vagy beteg, ép elméjű-e vagy elmezavart, még ha a bíróság részéről úgy van föltéve a kérdés; hanem föladatát képezi az, hogy az egyénen észlelt *minden adatot, minden körülményt* fölemlítsen, hogy a jogász az illetőnek egész individualitásáról lehetőleg tiszta képet kapjon.

És a hogy a bűnvizsgálat nem szorítkozik és nem is szorítkozhatik az elbírálás alatt álló *egy* vádbeli cselekmény átkutatásával, hanem kiterjed messze túl a bűncselekményen a vádlott előéletére, élete körülményeire, hajlamaira, jellemére stb., úgy az illetőnek physikai és psychikai megismerésére vezető minden adatot kutat, hogy a cselekmény elbírálására szükséges áttekintést megkaphassa. De éppen úgy, a hogy a bíró az előbbi adatokat szabadon mérlegeli és saját meggyőződése után indul ítéletében, épp úgy az orvos nyújtotta adatokat is saját fölfogása és önálló kritikája szerint kell hogy használja ítéletének megformálásában. Az orvosi szakértőhöz csak abból az okból fordul a bíró, hogy az általa alkotandó mozaik-képéhez, a bűnös ember képéhez, az orvos is szolgáltatassa az ő adatait, melyek nélkül a kép tényleg sok esetben csonka és érthetetlen. De azért a társadalom törvényeivel összeütközésbe jutott emberről végvéleményt csak a bíró mondhat, a ki a modern jogszolgáltatás fölfogása szerint nem egy cselekményről, hanem egy társadalmi lényről mond ítéletet, olyanról, a ki ellenkezésbe keveredett társadalmi szomszédságával.

Azt mondják, hogy a jogász az orvosi vizsgálat által nyert adatokat, azoknak lélektani értékét, nevezetesen ezeknek az

adatoknak büntetőjogi jelentőségét nem ismerheti, ha az orvos egy kis jogi repetitorium útján meg nem magyarázza, orvosi tudásának fáklyájával azokat meg nem világítja. Azt mondják, hogy a vizgáltakon észlelt bizonyos rendellenességeknek, melyek homályos fejlődési okokból vagy általános biologikus folyamatokból vagy egyéb külső szerzett okokból erednek, melyeket azonban betegségnek sensu strictiori még nem nevezhetünk, de a melyeknek befolyása valamely bűncselekményre félre nem ismerhető, hogy ezeknek büntetőjogi jelentősége a jogász által el nem bírálható, ha az orvos ezt világosan ki nem mondja, olyképen, hogy adataiból maga levonja a jogi következtetést és meg nem állapítja a csökkent beszámítási képességet vagy az akarat elhatározásának csak relatív szabadságát. A hely és a helyzet komolysága, melyen és melyben beszélni szerencsém van, kizárja azt, hogy bóknak veszik, ha azt mondom, hogy az ilyen fölfogás ellen a jogászok reputációjának érdekében tiltakozom. Tapasztalatból beszélek, a midőn azt mondom, hogy igen sokszor ámulva láthatták az orvosi szakértők, hogy a jogász az orvosi szakértőnek egy odavetett szavából, egy vissza nem utasított föltevésből, egy csekély lehetőség concessiójából mily hatalmas fegyvert tud kovácsolni az ő jogi positiójának védelmére. Csudálkozva tapasztalja nem ritkán az orvos, mennyi rejtett erőt talál a jogász valamely orvosi megjegyzésben, milyen értéket tud annak adni, olyan erőt és olyan értéket, a melyet az orvosi szakértő a saját megjegyzésében nem is sejtett. Sőt azon tapasztalatok nyomán, melyeket az orvosok a jogi forum előtt szerezhettek, bátran azt lehet mondani, hogy a szakértő soha nem ismeri orvosi szavának súlyát és jelentőségét annyira, mint a hogy a jogász azt ismeri. Szavának súlya és tekintélye annál nyomósabb, mennél kevésbé gyöngíti az orvosnak hozzá fűzött végre is laikus jogi fejtegetései és következtetései.

Engedjek meg, t. uraim, hogy ennek bizonyosságára egy példával a saját tapasztalataimból szolgáljak: Midőn néhány évvel ezelőtt a nemzetközi kriminalista kongresszus itt Bpsten tartotta gyűléseit, tárgyalásainak sorozatába föl volt véve az aggkornak befolyása a bűncselekményekre szóló thema. Gondoskodva volt természetesen előre két referensről. Az egyik, egy

jó hirnevű német jogász, igen ügyes és a tisztán jogi fejtegetéseket jóval túlhaladó; általános lélektani indokolás alapján kimutatta, hogy, a mennyiben az aggkornak külön befolyást vindikálnának a bűncselekmények elkövetésére, az semmi esetre sem szolgálhatna a büntevő exculpálására, hanem a beszámítást csak súlyosbitaná. Kimutatta vagy kimutatni iparkodott, hogy az előrehaladott korú ember nagyobb tapasztalat, tágabb ismeretek fölött rendelkezik, ellenben halványult érzelmei, kialvóban lévő szenvedélyei és sok ingernek eleste bűncselekmények elkövetésére kevesebb okot és alkalmat szolgáltat, és hogy ennél fogva az aggkorban elkövetett bűncselekményekkel szemben a törvényhozásnak specialis intézkedései legalább is fölöslegesek. Az általános hangulat, a mennyire azt az elfogulatlan szemlélő megítélhette, igazat látszott adni ezeknek a szellemes fejtegetéseknek. A másik referáló jogász orvosi könyvekből vett némi idézésekkel bizonyítani iparkodott, hogy az aggkor mégis csak különös figyelmet érdemel büntetőjogi szempontból és az aggkor által súlyosbitott büntetés képét is megrajzolván, a congressus tagjainak szánalmára és részvételére is apellált. Azt az impressiót kaptam, hogy ennek a fölszólalásnak nem volt nagyobb hatása. A mikor azután magam fölszólalni bátorkodtam, ecsetelvén tisztán az aggkorral járó azokat a testi és szellemi változásokat, melyek, bár elmebetegséget nem képeznek és ilyenek nem is tekinthetők, mégis az ember egész szellemi habitusát nagyban befolyásolják, jellemére kihatnak és elhatározásainak más formát adnak; a nélkül, hogy a beszámítási képességről vagy annak csökkenéséről említést vagy erre vonatkozó indítványt tettem volna, az összegyűlt nagy tekintélyű jogászok az utánam fölszólaló orvos erre vonatkozó indítványát már ellenvetés nélkül elfogadták. Ez az incidens is bebizonyította előttem, hogy a jogászok milyen kiélesített figyelemmel és gyors ítélettel fogadják az olyan adatokat, melyeket gyakorlatukban fölhasználhatnak és milyen finom érzéssel mérlegelik a működési körüktől távol eső fogalmakat is, a nélkül, hogy ezen fogalmak forensikus jelentőségének külön kifejezését várnák az orvosi szakértő részéről.

Én a magam részéről a jogászok és bírák jogiakra való

kitanítását az orvosok részéről legalább is fölöslegesnek tartom, a jogász és bíró még sértőnek is veheti.

De ha egy pillanatra arra az álláspontra helyezkedünk, hogy igenis az orvosi szakértő tud is, tartozik is az ő észleléseinek alapján a beszámítási, jobban mondva és hogy mai tárgyunknál megmaradjunk, a csökkent beszámítási képességről nyilatkozni, akkor véleményem szerint az orvos tudományából kifolyólag oly álláspontot kénytelen elfogadni, mely a jogszolgáltatás társadalmi föladatával és fölfogásával a legélesebb ellentétben áll és mely maga a legvilágosabban bizonyítja, hogy az orvosi ismeretek és az orvos gondolkodásmódja egészen mást ért, kénytelen érteni beszámítási képesség alatt, mint a mit e fogalom alatt a jogász érthet.

Ennek bebizonyítására álljunk meg rövid időre pl. az aggkornál és annak büntetőjogi beszámításánál. Az orvos az aggkorban, a vénülésben olyan biologikus folyamatot láthat csak, mely számos, már pusztá szemmel is észrevehető testi elváltozásokkal jár. A behatóbb orvosi vizsgálat ezen külső jelenségeken kívül a szerves elváltozásoknak egész sorozatát mutatja ki. Nincs az emberi testnek az a szerve, a mely részt nem venne ezen elváltozásban és nem állíthatja senki, hogy a központi idegrendszer, az agy, a szellemi folyamatok corollariuma ezen elváltozásoktól ment maradna. A mi ilyenképen szabad szemmel látható és kézzel fogható, az minden mélyebbre ható tudományos bizonyítás nélkül is kétségtelen, t. i. hogy ez általános és nagy testi változás okvetetlenül kihat a szellemi életre. A munkabírás csökkenése, az érdeklődés körének megszorítása, az ellentállás képességének alábbszállása, az emlékezésnek gyöngülése, az egoistikus érzéseknek nagyobb értékelése, a hypochondriás sensatióknak előtérbe nyomulása, az aggodalmaskodás, az önfejű makacskodás egyrészt és másrészt a könnyű befolyásoltathatóság stb. stb., mindmegannyi közös vonása a vénülő psychének, melyek összevéve sem képeznek még elmebetegséget, de melyek egyenkint sem tekinthetők rendes psychikai átlagos lelki állapotnak, különösen akkor nem, ha az egyén előbbeni psychikai habitusában nyilvánvaló változást jelentenek. Ha már most a vénülés eme neme és még más szellemi elfajulás tüneteiben leledző egyén bűnvizs-

gálat és ennek folyamán orvostörvényszéki vizsgálat alá kerül, akkor világos dolog, hogy a szakértő orvos, daczára annak, hogy tulajdonképeni elmebetegséget nem konstatálhat, ezen szellemi elváltozást csakis olyannak tekintheti, mely, miután szerves folyamatok természetes megnyilvánulása, olyan kényszer hatása alá állítja az egyént, hogy vele szemben orvosi és természettudományi értelemben tényleg tehetetlen. Az orvosi következtetés ebből pedig, ha jogiakra kiterjeszkedik, csak az lehetne, hogy az olyan egyén beszámítási képessége, kinél az aggkor testi és lelki tünetei kimutathatók, föl van függesztve. Mert az olyan beszámítási képesség, mely csupán szerves folyamatok kényszerítő hatalma által változik, az nem mondható csökkentnek, az már egyáltalán nem *képesség*, hanem tökéletes *tehetetlenség*, hiába való vergődés a biologikus nagy változás nyomása alatt. És mégis, melyik orvos merné komolyan törvényen kívül helyezni minden vénülő embert és melyik jogász fogadná el az orvosnak ilyen fölforgató belenyúlását a jogszolgáltatásba? Mivé lenne az igazságszolgáltatás egyáltalán, ha az orvosi tudomány szolgáltatta hasonló adatok nyomán a beszámítási képesség fölfüggesztését kimondaná mindazokban az esetekben, melyekben ilyen vagy ehhez hasonló biologikus tényezők kényszerítő hatása alatt jönnek létre bűncselekmények? Már az emberi élet első része ki van véve mint olyan, mely a beszámíthatóságot kizárja; következnek az életnek utolsó szakasza, a senium; de éppen annyi joggal követelhetné az orvos, hogy a fanosodással járó nagy pszichikai változás, a nőnem sokféle biológiai fordulatai és ezeknek tagadhatatlan kényszerítő kihatásai az egyén elhatározásaira és cselekvő képességére mint olyan tényezők vétessenek tekintetbe, melyek a beszámíthatóságot nem csökkentik, hanem fölfüggesztik. Mert képzelhető-e természettudományi, orvosi szempontból ellenállhatatlanabb kényszer, mint az, a mely szervi okokból, szervi folyamatokból származik? Ha a gyermekkorral járó értelmi fejletlenség a beszámíthatóságot kizárja, mert az egyén akaratán kívül eső szervi tényezőnek hatalmát erősebbnek véli a törvény, mint a törvény hatalmát, és ha ebben egy bizonyos életkorig semmi különbséget nem tesz a fejlettebb, tanultabb gyermek és a fejletlenebb és tanulatlan serdülő között, akkor

logice az következnek belőle, hogy akármilyen biológiai, tehát az egyénre *ráerőszakolt szervi tényezőt*, melynek hatása alól ki nem vonhatja magát senki, ugyancsak a beszámítást kizáró oknak vegye. Ámde erről a gyakorlati jogszolgáltatásban szó nincs és nem is lehet, bármennyire is egyenlőnek vagy hasonlóknak vegye is az orvos, az ő fölfogásából kiindulva, a különböző szervi okokat és azoknak kihatását az egyén elhatározásaira és cselekményeire. És pedig azért nem lehet szó erről, mert az emberi gondolkodás és cselekvés egyáltalában szervi folyamatoknak eredményei és így szigorú következetesség mellett minden elhatározásunk és cselekvésünk, minden ténykedésünk olyan szervezetbeli változásoktól függ, melyeket nem mi dirigálunk, hanem melyek bennünket dirigálnak, mint Goethe mondja: «Man meint zu schieben und wird geschoben.»

És ezzel eljutottunk volna oda, hogy tehát ne a *beszámíthatóság*ról általában és ne csökkent beszámításról nyilatkozzék az orvos, hanem az akaratbeli elhatározás szabadságáról vagy korlátolt szabadságáról. Úgy gondolják, hogy az akaratbeli elhatározás szabadságának kimondása nem synonym a büntetethezettel és azért az orvos bátran és scrupulus nélkül nyilatkozhatik róla. De nyilvánvaló dolog, hogy az akarat szabadság kérdésének fölvetése csak kerülő úton és más kifejezés alatt ugyan azt akarja elérni az, a ki a kérdést fölteszi vagy a ki a kérdésre megfelel. Pedig az akarat szabadságának zászlaja alatt az orvos küzdelme talán még keservesebb és meddőbb a jogászszal szemben. Mert előttem kétségtelennek látszik, hogy a büntető jog területén fölmerülő szabad akarat kérdése semmiképen nem feszegeti a szabad akarat transcendentális fogalmát, melyet minden művelt ember tárgyalhat és megvitathat és melyre nézve, mint minden transcendentális fogalomra nézve az egymástól legeltérőbb nézetek akadhatnak hívőkre, a nélkül, hogy akármelyik fölfogás a tudományos igazságot a maga részére reklamálhatná. Az az akaratbeli elhatározás, melyen az egyén büntetőjogi felelőssége alapul, nem bölcsészeti elméletből csucsosodott ki, hanem abból az átlag fölfogásból, mely szerint az egyén köteles saját jogaiból és szabadságából engedni, hogy a másokét ne sértse. A társadalom, a közösség azt követeli

minden egyes tagjától, hogy bizonyos, a törvényben megállapított esetekben *ne a saját eszével és akaratával cselekedjék, hanem a társadaloméval*. És nemcsak elméletben lehet, de gyakorlatban van elég eset, a hol az egyén önálló akaratának nyilvánulása általánosabb fölfogás szerint helyes, de azért a büntető jog a cselekményt és vele a cselekvőt elítéli, mert a közösségben élő egyénre a közösség akaratát tartja kötelezőnek. És ebben az ítélő birónak magánnézete az akarat szabadságáról vagy kötöttségéről tökéletesen mellékes. Elméletben mindnyájan azon a nézeten lehetünk, hogy szabad akaratbeli elhatározás nincs, lehetünk mindannyian deterministák; de azért a joggyakorlatban senkisem fogja ezt a nézetét alkalmazni. És a legmeggyőzöttebb Nietschének sem merném ajánlani, hogy philosophiai meggyőződése szerint rendezze be életét az emberi társadalomban. Az orvosi tudomány pedig, mely okozatot ok nélkül nem képzelhet, mely a causalitás törvényétől egy lépésnyire sem távozhat, annak hitvallása az akarat szabadsága nem lehet; az meg van győződve arról, hogy az egyén több elhatározása között szabadon nem választhat, hanem hogy elhatározásaiban bizonyos törvények után indul, mely törvények, bárha azokat semmiképp nem ismerjük, azért mégis megvannak és kényszerítő hatásukat gyakorolják. Tőlünk, orvosoktól, véleményt kérni az akarat szabadsága dolgában, tehát kész veszedelem, ha a fogalom essentialis oldalát tekintjük; ha pedig ennek gyakorlati, büntetőjogi értelmét keresik, azt nálunk orvosoknál nem találhatják, mert hogy mit szabad és mit nem szabad tenni, azt a jogász hivatásszerűen jobban tudja.

De minden esetre jobban tudja, melyik fölfogás felel meg inkább a nyilvános lelkiismeretnek, a közerkölcsnek és a jogrend kívánalmainak és ítéletét teljes joggal azokhoz alkalmazza inkább, mint alapjukban még nem világos, tudományosan meg nem fejtett és talán meg sem fejthető biológiai problémákhoz, melyeket az orvos is inkább csak sejt és melyekről ez is csupán általános phroseológiával értekezik.

Engedjék meg, t. uraim, hogy ezt is 1—2 actualis példával illusztráljam. Törvénytörés előtt áll egy férfi, a ki egy testileg jól fejlett, de szellemileg nagy fokban elmaradt 19 éves nővel ne-

mileg közösült. Az általános fölfogás az, hogy a nő hülye, a mit a bűnvizsgálat, de az orvosi vizsgálat is kétségtelenül bebizonyított. De a bűnvizsgálat azt is bebizonyította, hogy a nő a közösülés előtt az ajtót bezárta, segítségért nem kiáltott, sőt első zörgetésre sem ki nem nyitotta az ajtót, sem nem szólt, hogy erőszakoskodás történik rajta. Sőt bebizonyította a vizsgálat, hogy második zörgetésre kinyitotta ugyan az ajtót, de a kérdezőt azzal küldte el, hogy nincs otthon senki, azzal bezárta újból az ajtót és másodszor is közösült az emberrel. A véleményezésre fölszólított orvosszakértő ezen tényállás mellett úgy találta, hogy erőszakot nem követhettek el rajta, mert minden jel oda mutat, hogy a nő nemcsak nem ellenkezett, hanem hogy a közösülés nem is volt kedve ellen és hogy akaratával hozzá járult. Ebből kiindulva jogi fejtegetésekbe bocsátkozott és úgy találta, hogy szüksége daczára szabad akaratbeli elhatározását dokumentálta és ezen szakszerűtlen véleményével el is érte a vádlott fölmentését az első forumnál. A II. forum helyre igazította a botlást, rámutatván arra, hogy a törvény a közösülést hülyével mindig erőszakosnak veszi, mert az orvos véleménye alapján arra a conclusióra jut, hogy az illető a saját vagy a más cselekményének következményeit föl nem tudta fogni és így akaratbeli elhatározása nem szabad éppen hülyesége folytán. És ez helyes is. De ezzel szemben gondoljuk meg, hogy sem minden nő, sem minden férfi a közösülés következményeire nem gondol minden esetben, mert ha tudott vagy akart volna józanul erre gondolni, sok esetben nem történik meg, a mi tényleg megtörténik. Hiszen ebből a szempontból nem képzelhető nagyobb fokú szellemi elmaradottság, mint azé az asszonyé, ki öt gyermekét, férjét, trónját, fényes állását ott hagyja, hogy egy jött-menttel, a ki öt holnap-holnapután nyomorban elhagyja, összeálljon az egész világ csúfjára. Sok szemlélőnek első gondolata az lesz, hogy egy nő, a ki a megfontolásnak, a józan ítéletnek ilyen teljes híjával cselekszik, annak akaratbeli elhatározása szabad nem lehet. Ámde lehetnek mások, a kik éppen abban, hogy az illető minden más tekintetet mellőz, a ki minden vissza vezető utat maga zár el maga előtt és a ki a modern erkölcsstan (sit venia verbo) elve szerint csak ember akar lenni, csak a saját fölfogása

szerint akar élni és csak a korlátlan szabadságban véli föl-
találhatni azt az életet, a melyet érdemes élni, azok mindab-
ban, a mit a nézők egyik része a szellemi erő fogyatkozásának,
az akaratbeli elhatározás kötöttségének állít, éppen ennek ellen-
kezőjét: erős elhatározást, az akarat nyilvánulásának teljes
szabadságát fogják látni.

Bizonyítják az ilyen esetek, hogy az akarat szabadsága
egy nagyon is relativ fogalom, melynek elbírálása nemcsak
különböző egyéneknél, hanem még ugyanazoknál is minden-
féle mellékkörülmények fölmerülése és közbejátszása szerint
ingadozik és változik.

Még jobban kiviláglik az, ha más konkrét eseteket ve-
szünk, olyan konkrét eseteket, melyekben bizonyos szervi
folyamatok az ember lelki állapotát kétségtelenül megváltoz-
tatják. Hogy a nőnek havi baja, vagy a terhessége nagyban
befolyásolja annak egész szellemi életét, abban nem kételked-
hetünk. Orvosi szempontból ezek olyan változások, melyek kí-
vül állnak a nő akaratán, melyek tehát, mint szervi folyamatok
az egyénre ráerőszakolt tényezők és így nem *csökkentik* az akarat
szabad nyilvánulását, hanem orvosi értelemben minden szabad
elhatározást lehetetlenné tesznek. A társadalom átlag fölfogása
pedig azt mondja, hogy a havi bajos és terhes nők legnagyobb
száma, daczára testi állapotának és annak kétségtelen kihatásá-
nak a szellemi műveletekre, nem ütközik össze a törvénnyel,
azért az egyestől vagy a kisebbségtől nem fogadja el a mondott
állapotokat, mint exculpáló mentséget; de esetleg hajlandó
elfogadni azt, hogy megtorlás esetében számításba veszi, de
csak olyan mértékben, a hogy a társadalom rendjének meg-
felel, nem pedig olyanban, a hogy *az* az orvosi determinismus-
ból folyó követelmény. Mert világos dolog, hogy a jogi gyakor-
lat nem helyezkedhetik elméleti velleitások álláspontjára. Az
elméleti meggyőződés mindig egyeseknek tulajdona, a társa-
dalmi gyakorlatban pedig csak az igazságosság és méltányosság
foglalhat helyet, a mi természetesen nem zárja ki azt, hogy az
alkalmazott jogban az orvosi tudomány észlelései kapcsán
leszűrődött tapasztalatok számításba ne jöhessenek, és annyi-
val nagyobb mértékben, minél általánosabbak és minél széle-
sebb alapon nyugszanak a tapasztalatok. Úgy felhasználja és

értékesíti a büntetőjog is az orvosi tudomány nyújtotta tapasztalatokat és formálja ezeknek segítségével ítéleteit is, ha nem is mindig olyan módon, mint az orvos gondolja, de olyanban, a mint a közösség érdekei és a tapasztalatok megállapodottsága megengedi.

A büntetőjogi gyakorlat azért helyesen cselekszik, ha a törvény szövegéhez ragaszkodva, azt elítéli, a ki egy orvosi vélemény szerint hülye nővel közösül, daczára annak, hogy ennek akaratbeli elhatározása szabadnak látszik, mert nem lehet a bírónak feladata az akaratszabadság homályos fogalmát ítélethozatal közben firtatni, és még helyesebben cselekszik az orvos, ha az akaratszabadság birodalmába, melybe ugyan bejáró van nagyon sok, de kijáró nincs, be sem lép. Ellenben nagy szolgálatot tesz az orvos a jogszolgáltatásnak, ha a bűnös ember individualitását, úgy testi, mint szellemi individualitását a bíró előtt föltárja és mindazon orvosi momentumokat kimutatja, melyek az egyén cselekményének kiváltásában concurráltak. Ezek közt helyet talál az egyénnek minden veleszületett és átörökölt tulajdonsága minden fejlődési eltérés és minden biológiai fordulat, minden hangulathullámozás és minden csöpp mérég, mely ténykedésének kiváltásában szerepelt. Az akarat-hoz, annak szabadságához vagy kötöttségéhez azouban hozzá ne nyúljon, mert az akarat csak pusztá szó, nem functiója és nem tulajdonsága az ember szellemi életének, hanem, mint *Ribot* mondja: «une forme instable de l'activité, une résultante variant au gré des causes qui la produisent». (*Lelkes éljenezés és taps.*)

Dr. Oláh Gusztáv:

T. teljes-ülés!

Salgó Jakab dr. főorvos úr oly megnyerő és szellemes formába öltöztette tárgyát, hogy az embert megtéveszti vele. Azt hinné az ember, hogy igaza van, pedig véleményem szerint sok dologban nincs igaza. Ő azt mondja, hogy az orvosnak nem kell kiterjeszkednie a beszámíthatóság kérdésére, mert annak megállapítása a jogász dolga. Nézetem szerint a jogász akkor, a midőn a beszámíthatóság iránt kérdést intéz, ezalatt a conventionális értelemben vett beszámító-képességet mint lelki tulajdonságot érti, és én nem látom be, hogy az elmeorvos az ő szaktudásából kifolyólag és elmeorvosi szempontból miért ne nyilatkozhatnék a beszámíthatóság kérdésében. Salgó főorvos úr szerint ez annyi volna, mint hogyha az elmeorvos ítéletet mondana ki, a mennyiben véleménye felmentést illetve elmarasztalást von maga után. De hiszen ha az elmeorvos annak kijelentésére szorítkozik csak, hogy ez elmebeteg, vagy az ép elméjű: ennek a nyilatkozatának épen úgy lesz ítélet a consequentiája. Sőt a bíró akkor, a midőn a szakértő azt mondja, hogy az illető elmebeteg sokkal nehezebben képes ezt a nyilatkozatot ellenőrizni; sokkal kevésbé tudja, mit csináljon azzal a nyilatkozattal; hogy kell azt értelmeznie; hogy vajjon helyt foglalhat-e azon elmebetegség keretében még valamely relativ beszámíthatóság avagy nem. Ellenben, hogy ha az elmeorvos azt mondja, hogy ez pl. egy defect elméjű, ez pedig egy pervers ember, azonban elmeorvosi szempontból akarátának teljes elhatározó képességével bir, akkor kimondta, hogy az illető conventionális értelemben vett beszámíthatósággal is bir. Hiszen az orvoshoz sok esetben intéznek olyan kérdéseket, a melyek nem látszanak első tekintetre orvosi kér-

déseknek, pl. azt kérdezik a katonaozrostól, hogy lóra ülhet-e az a legény, vagy a vasuti ozrostól, hogy szállhat-e az az ember vonatra. És ha az ozros a helyett, hogy egyszerűen azt mondaná: «Azt hiszem, hogy lóra ülhet vagy vonatra szállhat», azt mondja, hogy az illetőnek ilyen és ilyen izom-atropiája, ilyen és ilyen bántalma van: ebből még sem az a vasúti főnök, sem az az ezredparancsnok nem fogja megtudni, hogy mit csináljon. Én azt csak előnyösnek tartom, hogy ha a bíró, a ki utóvégre akárkit megkérdezhet véleménye felől a beszámíthatóság tekintetében, egy olyan ember által is informáltatja magát, a kit mégis nagyobb mértékben competensnek tart, vagyis az elmeozrost. Az azután a bíró dolga, hogy az elmeozrosnak ezen a conventionális értelemben vett beszámíthatóságra vonatkozó véleményét elfogadja-e vagy nem, de sokkal könnyebb a helyzete, ha az ozros nyilatkozott az iránt, mint hogy ha azt mondja egyszerűen, hogy «ez elmebeteg és csinálj vele, a mit akarsz.»

Hogy pedig nem köti a bíróságot az elmebetegség kimondása, arra nézve emlékezetemben van egy különös eset, a midőn boldogult Laufenauer tanárral és egy harmadik kollegával egyetemben egy nagy örökösödési perben lettünk megkérdezve s mi azt mondtuk, hogy az a végrendelkező végrendelkezése alkalmával nagyon súlyos előrehaladott paralyzisben szenvedett, a Curia azonban azt mondta, hogy miután a végrendelet formája nem viseli magán az elmebetegség jellegét, bizonyosan lucidum intervallumban végrendelkezett. Meny nyivel helyesebben jártunk volna el, ha kiterjeszkedtünk volna erre a pontra is, és azt mondtuk volna, hogy az illetőnek semmi körülmények között sem számítható be az, a mit tett; hogy lucidum intervallumban tett cselekménye sem számítható be neki szóval, hogyha mi a beszámítható képességre nézve is nyilatkoztunk volna. Azt hiszem, hogy az ozros ezzel csak szolgálatot tesz a bíróságnak, és mindaz, a mit Salgó főozros úr felhozott, inkább a szó értelme, mint jogi terminus technicus ellen irányult, s hogy az ozros a jogi dolgokba ne avatkozzék. Ebben igaza is van, de a mikor az elmeozros a beszámító-képesség mint elmebeli tulajdonságról véleményt mond, semmiképen sem avatkozik a bíró dolgába, és nem lépi túl

szakértői hatáskörét, csak concisebb formában fejezi ki azt, a mit a bíró tőle tudni akar. A felelet elkerülése véleményem szerint nincs előnyére az ügynek és bírói ítéletbeli jogbotlásokhoz vezethet. A bíró azt akarja tudni, hogy ő mit gondolt; hogy büntethetőnek tartja-e azt az embert elmeorvosi szempontból. Miért tagadná meg az elmeorvos tehát erre a feleletet? Azt feleli, hogy a mennyire én értek hozzá és a mennyire elmeorvosi szempontból az esetet meg tudom ítélni, azt hiszem, hogy ezt az embert nem lehet megbüntetni». Ebben még nem látok olyan nagymérvű idegen hatáskörbe való beavatkozást. (Éljenzés).

Dr. Lukács Hugó:

T. teljes-ülés!

Csak azért szólalok föl, mert Salgó főorvos úr előadásának czíme ez volt: «A korlátolt beszámíthatóságról», és ez bennem egészen más gondolatokat keltett, mint a minőket a t. előadó úr itt felhozott. Ezúttal is azt látom, a mit ennek a kérdésnek az irodalmában a legtöbbször látok, hogy mindig arról van szó, vajjon a jelenleg érvényben levő törvényben mit jelent ez a szó «beszámíthatóság» és hogyan viselkedjek a szakértő ezen szóval szemben. Az a nagy küzdelem, a mely Németország psychiaterei között a korlátolt beszámíthatóság kérdésében folyik: nem ezen irányban halad; az egyszerűen ezt mondja, hogy a mostani törvény rossz és be akarja hozni — az előadó úr szerint fel akarja forgatni, és igenis fel akarja forgatni a törvényt — be akarja hozni a törvénybe, a korlátolt beszámíthatóság elvét. Sietek hozzátenni, hogy nem teszi ezt theoretikus, transcendentális kérdések kapcsán; nem akarat-szabadságról van itt szó, hanem a legpraktikusabb, legkézzelfoghatóbb következményekről. Mert mi lesz a következménye? Tegyük föl, hogy egy imbecillis áll a törvényszék előtt; megkérdik a szakértőt, mondaná el véleményét az illetőnek elme-állapota felől; azt mondja, hogy imbecillis. A bíró most ehhez képest meghozza az ítéletet: felmenti vagy elmarasztalja a vádlottat. Ha elítéli, akkor fegyházba, fogházba vagy börtönbe kerül, ha pedig fölmentik az illetőt, akkor, mint-hogy bünt követett el, közveszélyes, a tébolydába küldik. A tébolyda-igazgató azonban azt mondja, hogy oda sem való, és mind a kettőnek igaza van. A korlátolt beszámíthatóság elvét tehát azért akarjuk behozni a törvénybe, mert az ilyen

egyének számára külön intézményre van szükségünk, olyan intézményre, a minő eddig nincs.

Nem akarom ezt a kérdést itt most tovább bolygatni, (*Halljuk! Halljuk!*) annál kevésbé, mert hiszen ugyanez az elv a törvénykönyvben már benne is van. A gyermekek beszámíthatósága korlátolt; ezt a jogász elioadja, de ott vannak a javító-intézetek. Igaz, hogy a szülő a legtöbb esetben önként adja be gyermekét, de ettől eltekinthetünk. Épen úgy, a mint arra a gyermekre nézve azt mondtuk, hogy nem beszámítható; hogy a törvény nem sujthatja, de szükségünk van egy olyan intézményre, a mely azt a gyermeket nevelje, hogy ne váljék belőle antiszociális lény: épen úgy áll ez az imbecillre nézve is. Az imbecillist is lehet nevelni, lehet olyan embert csinálni belőle, a ki nem válik antiszociálissá. A kit elcsukunk, azt azért csukjuk el, hogy megjavítsuk, és hogy a társadalmat megmentsük egy veszélyes individuumtól. Salgó főorvos úr, a kinek annyi baja van ezekkel az imbecillisekkel, legjobban bizonyíthatja, hogy ha módjában állana, ha megvolnának eszközei arra, hogy ezekkel úgy bánják, a mint azt az ő tapasztalatai, az ő pszichiatriai tudása kívánja, akkor ezen antiszociális, lehetetlen emberekből sikerülne oly embereket teremtenie, a kik nem antiszociális lények, szóval sikerülne őket meggyógyítani vagy megjavítani. Mert ez lehetséges és erre szükség is van. De mindaddig, a míg a korlátolt beszámíthatóságot nem hozzuk be; erről nem gondoskodhatunk. Ezért az a nagy németországi küzdelem maga a törvény ellen irányul, és a törvény szövegét akarja megváltoztatni. Nem olyan nagy felforgatási törekvés ez, mint a milyennek látszik és praktikus haszna kézzelfogható. Minden ilyen irányzat abból indul ki, hogy a pszichiaterék látják, minő nagy igazságtalanság történik az ilyen emberekkel, akár felmentik őket, akár nem. Gondoskodnunk kell tehát egy harmadik igazságos megoldásról. (*Élénk helyeslés és taps.*)

Dr. Salgó Jakab :

T. teljes-ülés!

Dr. Lukács Hugó t. kolléga úrnak észrevételeire kénytelen vagyok megjegyezni, hogy én, úgy látszik nagyon homályosan fejezhettem ki magamat, miután annyira félreértett. Én semmiképen sem fordultam az ellen, hogy a törvényben kimondassék a korlátolt beszámíthatóság, a csökkent akaratelhatározás, hanem egyedül arról szóltam és az a kérdés képezte témámat, hogy mi az orvos teendője az ilyen esetekkel szemben, és előadásom során felhoztam, hogy az orvos tartozik — mert a törvény is megköveteli — mindazon tényeket és körülményeket felhozni és bőven leírni, a melyek segítségével a bíró ítéletet hozhat. Ha észlelésének minden adatát felemlíti, akkor a bíró abban a helyzetben lesz, akár felfüggesztettnek, akár csökkentnek véli a beszámítható képességet, hogy olyan ítéletet hozzon, a mely megfelel a bírói felfogásnak is. Én éppen az ellenkezőjét mondtam annak, a mit Lukács t. kolléga úr nekem subsummál: mintha én ellenezném azt, hogy az a fogalom a jogi praxisból, eltűnjék, Hiszen azzal, hogy kimutattam, miszerint a mi orvosi felfogásunk szerint bizonyos esetekben többről van szó mint csökkent beszámíthatóságról, azzal már utaltam arra, hogy mennyire csökkentik bizonyos biológiai és egyéb tényezők a beszámíthatóságot a jogász szemében is. A mi ellen én fordultam, az az és ezzel felelek Oláh t. kolléga úrnak is, hogy nem áll olyan egyszerűen a dolog, hogy ez tulajdonképen csak a szóval való játszás akár kimondja az orvos, akár nem a beszámíthatóságot vagy az akaratelhatározási képességet. Az általam említett egy esetben a zavar onnan eredt, hogy az orvos tudta és mondotta, hogy az illető nő hülye. De az egyik szakértő kiterjeszkedett arra is, hogy miután a nő tulaj-

donképen akarta a közösülést, azaz nemcsak hogy nem is védekezett, hanem be is zárta az ajtót, szellemi fejletlenségének daczára akarátának szabad elhatározási képességét kimutatta. Ezen nyilvánvaló ellenmondás mellett természetesen kénytelen volt az orvos az általa konstatált hülyeséggel szemben véleményét megtoldani azzal, hogy a nő beszámíthatósága mégis csak csökkent; hogy egészen még sem tudta megítélni a cselekményt. De a fatális eredmény mégis csak az volt, hogy a bírót confundálta, úgy hogy a tettes fölmentetett az elsőfokú ítélettel. És épen azért mutattam rá az ilyen esetekre, hogy kimutassam, hogy ha az orvos megfelel a törvény követelményeinek az által, hogy megmondja miszerint az a nő azon és azon tünetek alapján, a melyeket észleltem, hülye: akkor a bíró tökéletesen informálva van, mert a törvény azt mondja, hogy ha valaki hülyével közösül, akkor így és így lesz megbüntetendő. A bírónak nincsen szüksége arra, hogy megtudja akár orvostól, akár mástól, hogy szabad elhatározás forog-e fenn vagy nem. A törvény egész világosan vezeti a bírót. De másrészt lehet a bírónak az a felfogása — és ez nem lehetetlen felfogás, bár én nem mondom, hogy szerintünk jó és helyes — hogy az orvosnak igaza van, hogy az illető, a kit az orvos megvizsgál, elmebeteg psychiatrai értelemben, de ő saját ítélete után úgy találja, hogy azért az illető egy végrendeletet megalkothat. Többször említettem már azt az esetet, a midőn egy notorius és kétségen kivüli elmebeteg, a ki ezen elmebetegségből kifolyólag halt is meg, betegségében és ennek kóros befolyása alatt olyan végrendeletet csinált, a melyhez jogilag hozzáférni nem lehetett. Abban az esetben kiváló jogászok megegyeztek egymással, hogy formára és tartalomra nézve egyaránt oly erősen meg van csinálva az a végrendelet, hogy az illető lehet ugyan elmebeteg, de ez az actusa azt nem bizonyítja. Az orvosnak nem képezheti feladatát, a bírónak ezt a nézetét megváltoztatni olyanképen, hogy ő állapítja meg a végrendelezési képtelenséget; az orvos feladata szerintem az, hogy kimutasson annyit, a mennyit tud. Kimutatja a kóros tüneteket és kimutatja továbbá azt is, hogy cselekménye — a végrendelezés — mennyiben függ össze éppen azokkal, mennyiben tekinthető éppen végrendelete kóro-

san megváltozott ítéletének. A bíróra hagyja azután tökéletesen az ítéletben rejlő végkövetkeztetést, mert a bíró éppen úgy fogadja és mérlegeli az ő vallomását, mint a másét — és a bíró dolga azután az orvos szolgáltatotta adatokat jogilag földolgozni. Oláh t. kollega úr említette a bíróságnak azt a véleményét, hogy az a végrendelkezés lucidum intervallumban történt. Mi psychiaterek nem ismerünk lucidum intervallumot, a bíró azonban ismer ilyet. Eljő az idő, a midőn a bíró is meg fogja tanulni — a miről eddig úgy látszik meg nem győzhettük — hogy a lucidum intervallumnak feltevése abban az értelemben, a mint azt a bíró gondolja, nem lehetséges. De ezeket nem tekintve, még mindig marad egy egész sora az olyan eseteknek, a melyek, ha az orvos a jogi praxisba belenyúl, képtelenségekre vezetnek. Hogy csak egyet említsek: egy nem ritka elmebetegség formája az u. n. periodikus elmebetegség vagy az epilepsia, a mi talán körülbelül egy vele. Ez abban nyilvánul, hogy időközönként rohamszerűleg az illető elmezavart lesz. Már most a psychiaterre nézve az epilepsia vagy konstataált periodikus elmezavar nem olyan elmebetegség, a mely csak időnként jelentkezik, hanem olyan betegség, a melynek idegrendszerbeli korolláriuma mindig fennáll és *időközönkénti rohamokban* nyilvánul. És itt van a nagy különbség. Az orvos ilyen esetekben, mint szakértő kifejtheti ezt a nézetét és ebből a kifejtésből a bíró sokkal többet fog érteni, mint abból, ha az orvos azt mondja: «ez periodikus elmezavarban szenved és abban az időben sem volt akarata szabad elhatározási képességének birtokában; abban az időben sem volt cselekménye beszámítható, a mikor elmezavar tünetei nem látszottak rajta». Ő azzal okolja meg ezt, a mely megokolást a bírónak elfogadni kötelessége, t. i. a psychiatriai tudomány tapasztalataival és az azokból levont klinikai fölfogással. És nem a szavakért való harez ez, mert minden lépten nyomon látjuk, hogy nemcsak nálunk, hanem mindenütt az orvos az ilyen — hogy úgy mondjam — belenyúlásokért sok esetben kellemetlenül lakol. (*Igaz! Úgy van!*) Mert hiszen ha az orvos most a valamiképen informált jogászt forgatni kezdi és pedig olyan téren, a melyen a jogász erősebb, t. i. a jogi fogalmak pertractálása terén, akkor világos, hogy az or-

vos húzza a rövidebbet; ellenben ha az orvos a maga terrai-numán marad, tapasztalatból kifolyólag adja meg véleményét, akkor meggyőződésem szerint, ha véleménye csakugyan kimerítő, világos és szorosán orvosi, akkor a bíró, a jogász minden esetben el fog igazodhatni; ellenben az semmiképen nem segít sem rajta, sem az ügyön, ha az orvos a helyett, hogy az egyes tényeket kimutatná, pótolva vagy helyettesítve azon adatokat, a melyekre tulajdonképen szükség van, hogy miért is nem számítható be az illetőnek cselekménye, vagy miért is csökkent a beszámíthatósága, ha, mondom, ennek kimutatása helyett jogi fejtegetésekbe bocsátkoznék. Az imént kifejtett esetekben mint említettem, semmit sem használt a bírónak, hogy az orvos azt mondotta, hogy a hülye nő akarátának szabad elhatározásában korlátozva volt, hanem egyenesen megzavarta vele a bíróságot. Mert hiszen az nincs kimondva sehol hogy a hülye testi ingereit ki ne akarná elégíteni. Csakhogy mi módon? Bármily módon. Az orvosra nézve első sorban fontos az, hogy megmaradjon azon fogalmak tárgyalása, azon tények kiderítése mellett, a melyek őt illetik, és a melyekhez ő ért. Ezzel szolgálatot tesz magának és szakmájának és szolgálatot tesz az igazságszolgáltatásnak is. Mert az sem áll tökéletesen, a mit Oláh t. tagtárs úr mondott, hogy bizonyos esetekben, pl. az utazási képességre vonatkozólag az orvos mond ítéletet, mert ez egy egészen és apodiktice meghatározható dolog. Ha valakinek a lába fáj, akkor azt mondhatom, hogy az illető nem tud járni. Ha valaki nagy lázban van, akkor mondhatom, hogy utazni képtelen. De psychiatriai esetekben a következtetés nem olyan egyszerű és kényszerítően világos. Hogy mit ért a bíró az alatt a kijelentés alatt, hogy ennek vagy annak a bűnösnek az akarata korlátolva van, vagy csökkent; hogy mit akar a törvény, illetve a jogi következtetés az orvos által kimutatott azon tényből csinálni, hogy az illető ilyen vagy olyan lelki állapotban van, azt az orvos nem tudhatja, vagy legalább nem kötelessége tudni. Láttuk és látjuk elég gyakran, hogy sokkal többet képes következtetni a jogász az orvos véleményéből, mint a mennyit az orvos véleményében mondott. *(Élénk helyeslés és taps.)*